

dig az anyagi segítség csak ideig-óráig halasztja el a megoldandó kérdések kirobbanását...

A teendő tehát adva van: minél több, és minél jobb iskolát építeni, ahol minél képzetesebb, művelt és jó tanárok tanítsanak. Magyarországon ma még az a helyzet, hogy nincs elég iskolánk még ahhoz se, hogy minden magyar gyerek a törvény által előírt elemi iskolába járhasson. A háború után első teendő tehát az legyen, hogy minél több iskolát építsünk. Ahogy ma szükségesség, hogy majd minden pénzt a hadseregre fordítsunk, a háború után az lesz a szükségesség, hogy minden pénzt az iskolákra, és a nemzetevelésre fordítsunk. Mert a nemzetevelés kérdése bizonyos mértékig pénz-kérdés is.

Gondoskodni kell megfelelő oktatói gárdáról. Ma a nevelői pálya az összes értelmiségi foglalkozások között a leglenézettebb. Az oktatói rend tagjai a legrosszabb anyagi körülmények között nem tudják munkájukat úgy végezni, mintha minden anyagi gondtól függetlenül élhetnének, még otthon is az iskolának és neveltjeiknek. Kétségtelen, hogy ez a gyűrött és foltos ruhájú kar minden tőle telhetően megtesz a rábízott fiatalság érdekében; de mennyivel többet tehetne, ha krajcáros gondok helyett olvashatna, dolgozhatna, művelhetné szakját, és így előbbrevihetné a nevelés ügyét.

Szinte hihetetlen anakronizmus, hogy egyrészt az ifjúságról, mint a nemzet legféltettebb kincséről beszélnek politikusok és államférfiak, másrészt az ifjúság nevelőit, akik tehát a nemzet legértékesebb anyagának jobbátételével vannak megbízva, lenézik és nem fizetik.

Utoljára még röviden érintek egy kérdést: hogyan neveljünk a közösségre? Szerintem itt van a legnagyobb haszna és nevelő értéke a példaadásnak. Beszéljünk meg sok-sok problémát tanulóinkkal, hozzuk őket közel magunkhoz, hogy minél jobban megismerheszenek bennünket. Tetteinkben mindig adjunk példát. Nemzeti kérdés tárgyalása elől sohase térjünk ki, legyen türelmünk ezek megbeszéléséhez.

A közösségi nevelés számos kérdése közül csak egyeseket érintettem, a legtöbbet meg se említettem. Nem is ez volt a célom. Néhány bennem lévő gondolatot akartam csak megemlíteni, és másokkal megbeszélni.

Koczás Gyula.

Az életre való nevelés a leányközépiskolában.

Középiskola és élet gyakran igen távoleső fogalmak, ha nem is egészen ellentétesek. Bizonyos esetekben, némely tárgyban azonban sajnos — ellentétesek.

A legnehezebb hivatás ma az élet, és ha a középiskola teljesíteni akarja hivatását, kell, hogy a mai életre szellemileg, erkölcsileg és érzelmileg felkészült leányifjúságot eresszen szárnyára az érettségi után.

Mit értek ez esetben az »élet« fogalmán?

Élet mindaz, amivel az ember kénytelen otthon, az iskolában, az utcán, a társadalmi érintkezésben és főképen hivatása gyakorlása közben szembenézni, róla véleményt alkotni, hozzá alkalmazkodni vagy el-lenszegülni.

Felmerülhet a következő kérdés: hogyan lehet mindarra előre felkészülni, s főként: hogyan lehet serdülő korban levő leányokat arra »nevelni«, hogy életrevalóak legyenek, azaz az életük folyamán adódó ezer és ezer kis és nagy feladatra, változásra felkészüljenek, hogy mindenkor, mindenütt egész emberként állják meg a helyüket, és még a legváratlanabb eseménnyel szemben se álljanak tanácstalanul, hanem tudjanak a multba, iskolai emlékeikbe nyúlni támaszért.

Szent meggyőződés, hogy lehet »mai«, nemes értelemben vett »életrevaló« leányokat nevelni iskolában is.

Minden kor mást értett az életrevalóság fogalmán. Az első világháború előtt nem illett a leánynak életrevalónak, élelmesnek, szemesnek lennie, mert csak a szelídség, szerénység és szendeség voltak megkívánt tulajdonságok a serdülő és felnőtt leányoknál.

A világháború utáni kor az ellenkező végletbe esett. Akkor — szerencsére nem túl hosszú ideig — életrevaló annyit jelentett, mint erőszakos, szemtelen és kotnyeles. Ezt a leánytípust fejlesztették ki és vitték diadalra a könnyű fajsúlyú irodalmi és színpadi művek.

Ma — hála Istennek — annyit jelent ez a szó »életrevaló«, hogy az élet, a mai nehéz élet, minden körülményei között becsületesen megállja a helyét: feleség, anya, háziasszony, hivatalnok, társadalmi és társasági tényező, stb., stb., de mindig világosan látó, helyesen gondolkodó, őszintén ítélő, egészségesen számító, ügyesen kombináló, észszerűen emlékező és felejtő, küzdő, de nem harcos egyéniség. Azaz megvan benne minden ősi nőies erényen kívül néhány, a mai korban szükséges, de a kellő, a női lélek befogadóképességéhez méretezett mennyiségű férfi tulajdonság is. Csak így lehet értékes tényezője az életnek.

Az iskolák általában előkészítenek az életre. Ezt teszi az elemitől az egyetemig valamennyi tanügyi intézmény több-kevesebb sikerrel. — A középiskoláknak azok a fajtái, amelyek diplomát adnak: kereskedelmi, tanítóképző, ipariskola, gazdasági iskola, stb., valamely élet-hivatásra készítik elő a növendékeiket, úgy, hogy valóban az élet és nemcsak a szak gyarapodjék értékes egyedekkel. Sajnos, gyakran találkozzunk az életben emberekkel, akik lehetnek ugyan jó szakemberek, de erkölcsi felfogásuk, társadalmi csíszoltságuk, stb. nem üti meg a primitív embernél megkövetelt mértéket sem. Az élet azonban nemcsak diploma.

A gimnázium nem törekszik, nem is törekedhetik arra, hogy egy bizonyos életre, szakra vagy társadalmi osztályra nézve kötelező vagy kívánatos kiképzést adjon. Arra kell törekednie, hogy növendékeit úgy készítse elő az életre, hogy a műveltségnek minden fokán (és minden helyen, az élet minden változása között emelt fővel, egyenes térékkel állhassák meg és) jól megállják a helyüket.

A középiskolának háromféle nevelési feladata van: az értelmi, az érzelmi és az erkölcsi nevelés. Mind a három elegendő alkalmat és módot ad az életkövetelte viselkedés gyakorlására és csíszolására.

I. Az *értelmi nevelés* párhuzamosan halad a tanítással, azaz az értelem fejlesztésével. Ennek a sikerétől függ az egész nevelés értéke, — ezzel áll vagy bukik. Az oktatás és nevelés egybeolvad. Az érzékelés, tapasztalás, megfigyelés által szerzett értékeket a nevelés használja föl. Ezeknek és lelki (pszichikai) értékeknek fokozása, nemesítése és gyakorlása pedig a nevelés feladata. Egészen másképpen, tudatosabban, alaposabban, sokoldalúbban érzékel, tapasztal és figyel az olyan ember, akinél érvényesültek egyes nevelői tényezők, mint az egyszerű, alacsony műveltségű, vagy éppen a primitív ember. Ebből azt következtethetjük, hogy ezen ténykedések sikeres elvégzéséhez sok ismeretre van szükségünk. Hogy mennyire függ a fogalomalkotás a neveléstől, annak legfőbb bizonyítéka az, hogy az emberiség békéjét megzavaró események és az őket kísérő érzelmek, általuk megidított célok, azonos szavak tartalmi különbözőségének eredményei. — Minden fogalommal együtt jár annak értelmi képe: a szó.

A nevelés kötelessége a szónak azonos tartalommal való megtöltése minden embernél, mert csak így lehetséges értelmes eszmecsere: beszélgetés. A nem eléggé tisztázott tartalom a benne foglalt fogalom lényegét is megváltoztatja lassan. A fogalom különben is igen sok ember értelmében csak szó alakjában él, minden tartalom nélkül, mivel az eszmével telítés értelmi elmélyedést kíván, és sok ember túl kényelmes ennek az elmélyedésnek elvégzésére. Így a szót értelem nélkül sajátítja el; nem mond neki semmit. Így keletkeznek az elcsépeelt szólamok, értelmileg elgyöngült szavak: testvériség, emberszeretet, felelősség, segítség, stb.

A fogalmak egymáshoz való viszonyának felfedezése, tudatosítása és kapcsolása: gondolkodás. Ez szellemi munka, melynek sikere a szellem fegyelmezettségétől függ. Sokszor ugyanis helytelen eredményre bukkanunk, s ez eddigi munkánk, szellemi erőfeszítésünk eredménytelenségének tudatában elkedvetlenít. Ez a kedvetlenség a csalódás, amely — sajnos — annyira gyakori jelenség az életben, hogy nem szabad figyelmen kívül hagynia az iskolai nevelésnek sem, ha az életre való előkészítést valóban fontos feladatának tartja. A növendéket nem elég egyszer figyelmeztetni a csalódás lehetőségére, hanem minden alkalmat meg kell ragadni gyakori ismétlődésének bizonyítására. Aki nem készül fel lelkileg minden eshetőségre, aki nem edződik hozzá már serdülő korában a kis csalódásokhoz, az könnyen el fog keseredni az első komolyabb csalódáskor, és elveszti lába alól a talajt. Az önbecsülésén, önértetén esik csorba, önbizalom nélkül pedig igen kevés emberből lett értékes »valaki«.

Joggal merül fel itt az a vélemény, hogy hiszen nem az önbizalom hiányával van a legtöbb baj az iskolás vagy az onnan kikerülő leánykáknál, hanem éppen ellenkezőleg, a túlságosan fejlett önbizalommal. Egészen természetes, hogy az a fiatal lélek, az a most alakuló jellem, amelynek soha sem kellett semmiféle kudarcot élszenvednie, semmiféle csalódáson átesnie, mert a szülői szeretet, vagy a nevelők túlzott tapintata megkímélte minden csalódástól, kénytelen arra a következtetésre jutni, hogy ő kivételes lény, minden úgy van jól, ahogy ő akarja vagy teszi, sikerét megcsodálják és cselekedeteinek tapsol az elfogult kritika. Magától értetődik, hogy önbizalma a beképzeltségig

és hetyke fölényességig fokozódik. De mihelyt kikerül a védettségből, az elbűvöltek, az elvakult szeretet vagy túlzott kímélet varázsköréből és az élet valódi arcát mutatja neki, nehezen hiszi csak el, hogy neki is vannak fogyatékságai, és hogy neki sem sikerül minden. A csalódás olyan lényeges tényezője az életnek, hogy minél hamarabb edződik hozzá a fiatal leány jelleme, annál könnyebben és egyenesebben gerinccel fog állni az élet hullámverésében. Egészséges kétkedés, megfontolt bizalmatlanság és tudatos előrelátás megment a csalódás lehangoló és a kiábrándulás eszményromboló veszedelmétől.

A gondolkodás: ítélet, értékelés szellemi erőfeszítéssel jár, tehát fárasztó. Ez a fáradtság azonban önmagában hordja jutalmát, mert nincs nagyobb gyönyörűség, mint az, hogy az ember maga, saját erőfeszítése által, munka árán jött rá valamire. A jól végzett munka tudata még külső siker nélkül is meglelégedéssel tölti el a lelket. Ez a legtiszább öröm és legnemesebb győzelem, kár ettől a felemelő érzéstől megfosztani a fiatalság lelkét. Minél inkább rá kell nevelni, hogy vágyja és kívánja ezt az érzést, mert ez védi meg sok alantas érzéstől, sőt büntől. Aki a munkában leli örömét, — főként szellemi munkában, — az nem kíván léha örömeket.

Igaz, hogy a komoly szellemi munka nagyon kimerítő, és — ha sok van belőle — ártalmas lehet a testi fejlődésre is. Ma sok panasz hangzik el naponta a tanulóifjúság szellemi túlterheléséről. A panaszok jogosak. Valóban sok a középiskolai anyag, és, különösen a nem kiváló tehetségű gyermekekre — pedig ilyen sok van — túl nagy feladatot ró. A munkáltató oktatás, a kérdve kifejtés, stb. azt a célt van hivatva elérni, hogy a tanuló már az iskolában megtanulja a leckét, s otthon csak ismételnie kelljen. Mindezek a módszerek sok tanulóban azt a hitet keltik, hogy ő mindent tud. A tanár kérdezi, ő felel és, ha nem is mindig, de legtöbbször jót felel. Ő tehát mindig tud. *Tanulnia, gondolkoznia, a tudásért fáradoznia nem kell.* Ha az osztályozás eredménye mégsem olyan azután, mint amilyennek az ő képzelt tudása után — szerinte — joggal várható volt, annak a tanár rosszakarata, vagy rossz módszere az oka. Ha ugyanis valami a fent említett pedagógiai módszerek lelkiismeretes alkalmazása ellenére sem elég világos neki, nem igyekszik azt megtanulni, vagy a régebben tanultak alapján megérteni, belenyugszik, hogy nem tudja, nem fáradozik, mert kész számára a mentség: a tanár a hibás, nem jól tanít, rossz a módszere. Hiszen oly kényelmes másra hárítani a felelősséget a saját hibáért. A gyermek a szülőktől hallja, azok meg az újságokban olvassák, hogy így-úgy iskolai túlterhelés és tanítási módszer. Nincs tehát lusta gyermek, sem felületes tanuló, csak sok lecke és rossz tanár. Pedig, ha a gyermek ilyen mentségeket készen kap a tanulmányi idő alatt, nem szokja meg, hogy fáradtságosan érjen el eredményeket alapos és lelkiismeretes munkával, szorgalommal küzdje fel magát az első sorba, akkor sohasem fogja megszokni. Az életben sem hivatalban, sem szabad pályán nem lesz majd kire hárítani a felelősséget a sikertelenségekért, ott és akkor kell majd keservesen tapasztalnia, hogy nemcsak a túlterhelés és rossz módszer lehetett az oka korábbi kudarcainak, hanem a könnyelműen felfogott kötelesség.

Igaz, hogy a 10—18 éves ifjúság számára túl sok és túl nehéz a gimnázium anyaga. Ezen azonban nem a munka megkönnyítésével, a tanítási módszerek túlzott alkalmazásával kell segíteni, hanem az anyag szakszerű megrostálásával és megrövidítésével. El kell hagyni azt, ami túl nehéz, ami az általános műveltség fogalomkörén kívül esik. Az ilyesmi — ha egyik-másik tanulónak egyetemi vagy szak tanulmányai folyamán szüksége van rá, tartozzék a felsőbbfokú képzés anyagába. Kinek volt valaha a mindennapi életben szüksége differenciál-integrál számításra, a parabola, stb. képleteire, vagy kit néztek le társaságban azért, mert nem tudta Kopasz Károly uralkodásának pontos dátumát, vagy a latin konjunktívuszos szerkezetek szabályait, stb. Csak a legfontosabb: az élet, a mindennapi használat szempontjából számbajöhető anyagot dolgozza fel az iskola módszeresen, de úgy, hogy a módszerek még elegendő működési teret hagyjanak a gyermek szorgalmának és leleményességének is, s ne fojtsa el az oly nagyon szükséges kötelességérzet és lelkiismeretesség fejlődését az a lehetőség, hogy másra háríthassák a felelősséget a rosszul végzett munkáért. Az egyéni felelősség tudata kivesző félben van ma nálunk s ezt kellene az iskolának újra belenevelnie az ifjúságba, mert e nélkül nincs sem szellemi, sem anyagi, sem nemzeti fejlődés.

Természetes, hogy a felelősségérzet bizonyos bátorságot feltételez. A bátorság jellembeli és akaratit tulajdonság: szembenézés valamely kellemetlen vagy veszedelmes helyzettel. Az értelem is lehet bátor vagy tunya. Ha valaki csak addig keresi az igazságot, míg az neki nem jelent bizonyos megalkuvást értelmi, érzelmi, akaratit vagy anyagi még hozzá képeken, ábrákban, s nem pusztá szavakban.

A *figyelemre* való nevelés értelmi bátorságra is nevel. Önuralom, figyelmes, értelmes szellemi munka együttjár; ennek ellentéte a hanyagság és felületesség. Figyelemre és sokoldalú erőfeszítésre, *alaposágra neve' a szemléltető tanítási módszer*, amelynek hatása az egész életre kiterjed, mivel a növendék megszokja, hogy ne csak egy munkát végezzen, hanem többet is egyszerre: megfigyel, gondolkodik, ítél, még hozzá képeken, ábrákban, s nem pusztá szavakban.

Az értelmi bátorság kellemetlen ellentéte a fontoskodás és nagy képűség. Ez már a becsületesség rovására megy. Az értelmi becsületesség ellen leggyakrabban a nyelvi kifejezéssel vétkезünk, pedig a műveltség és illem az értelmi becsületesség nyelvi kifejezését legelső sorban követeli meg mindenkitől.

Intézmények, egyének nagyképű bírálgatása igen nagyfokú értelmi éretlenségre mutat. Tiszta kiejtéssel, értelmes, világos kifejezési móddal, szabatos nyelven igaz meggyőződését nyíltan fejezze ki, mert a homályos kifejezésmód, elkapkodott beszéd, határozatlanság és két-színűség benyomását kelti.

Soha se kívánjuk a növendéktől, hogy erejét meghaladó feladatot végezzen, mert ezzel értelmi képmutatásra kényszerítjük, ez pedig veszedelmes, mert a tanuló megszokja, hogy többnek, okosabbnak, műveltebbnek, másnak lássék, mint ami, s az ilyen emberek érvényesülése az igazán értékes, de szerény és becsületes értelműek rovására megy, és nagy kárára van a társadalomnak.

II. A nevelésnek második feladata az *érzelmi nevelés*. — Értelmi élet nincs érzelem nélkül. A tanuláshoz igen fontos szerep jut a rokonszenvnek és ellenszenvnek. Az értelem könnyen kifárad, ha nem kíséri érzelem, s ezt a körülményt hasznosan kamatoztatja a tanítás is. Ez azonban nem minden.

Az ember egész életét embertársaihoz, a külvilághoz való viszonya szabályozza.

Az érzelmenek legfontosabb megnyilatkozási formája a vágy. E nélkül el sem képzelhető lelkiélet, minden más érzés ebben gyökeredzik. Ha teljesül, a vágy azonnal eltűnik, ha azonban nem eléggülhet ki, igen nagy erőfeszítésekre sarkalja és teszi képessé az embert. A vágy legyőzése is igen nagy erőfeszítést és akaratit megmozdulást követel meg.

Az életre való nevelés szempontjából éppen ezért értékes tényező a vágy. Az önfegyelmezés legnagyobb ellenfele, s így a fegyelem tulajdonképpen megindítója ez. A teljesülés útjába álló akadályok eleinte még jobban növelik a vágyat, de lassan elcsitul a sürgető, követelő érzés, mert a tehetetlenség tudata megbénítja az akaratot. Ha ez gyakran ismétlődik, lassan nem lesz többé szükséges az akadály tudata, maga a lélek, az akarat termel olyan ellenhatást, mely erőtlenné teszi a vágyat, érvényesülésének gátat vet.

Sajnos — ez a folyamat igen ritkán válik tudatossá, éppen ezért tudatosítani kellene a növendékekben. Az önfegyelmezés minden körülmények között nagyon hasznos. Ugy is hívják, hogy »lemondani tudás«.

Sajnos, ezt a lemondani tudást ma nagyon kevesen — főként kevés szülő — követeli meg a gyermekétől, nem is sejtve, milyen veszedelmeknek teszi ki engedékenységgel gyermeke lelkét. Amit a szülő nem tud vagy nem akar megtiltani gyermekének, azt — sajnos — az iskolai nevelés nem mindig tilthatja meg, de saját hatáskörében az iskolai nevelésnek meg kell ragadnia minden alkalmat, hogy a gyermek vágyainak korlátokat szabjon, ezeknek szükségességét és fontosságát tudatossá tegye a növendék előtt, erkölcsi értéküket elismertesse, s a tanulót lemondásra nevelje.

A hatalomvágy, az önzés, a hiúság, a nyugalom utáni vágy leküzdésére sok alkalom kínálkozik az iskolában. A vágyból eredő ösztönök, — jók-rosszak egyaránt — ellenőrizhetők és bizonyos fokig irányíthatók a fejlődő egyénben.

A vágy teljesülésével vagy nem teljesülésével érzelmeik társulnak, ezek kellemesek vagy kellemetlenek. Az élet megköveteli, hogy az ember uralkodni tudjon érzelmein is. A bosszúságot, zavart és ábrándokat csak a legalacsonyabb műveltségi fokon álló egyén viszi a nyilvánosság elé. A műveltség és jólneveltség megkívánja, hogy kisebb mértékben minden érzelmünket elrejtjük, mert ezek legsajátosabb énjünk, legrejtettebb lelki életünk megnyilvánulásai.

Az életre való nevelés kötelessége volna megértetni mindenkivel, hogy fájó vagy kellemetlen érzéseit rejtse el, győzze le, igyekezzék munkával, önuralommal, önfegyelmezővel más útra terelni gondolatait. Ez hasznos egyéni és társadalmi szempontból is. Aki sokáig

őszintén igyekeznek legyőzni aggodalmait és szomorúságát, annak előbb-utóbb sikerül, így megkíméli önmagát és embertársait is.

A nő, aki jó anya, feleség akar lenni, kötelem nemcsak saját érzelmein minél előbb úrrá lenni, hanem hozzátartozóinak gondját, szomorúságát is eloszlatni. Az az igazi nő, aki erős lélekkel uralkodik saját fájdalmán, sőt vigasztal másokat is.

A harag oly erős érzelem, mely már az indulat határán van. Jellegzetes megnyilatkozása, gyermeknél a dac. Feltétlenül le kell győzni, mert ha kitörni engedik, a legműveltebb embert is állattá aljasítja, mert mások kínzásában leli kedvét.

A félelem, félenkség és a hazudozás a tehetetlenség érzetéből táplálkozik, de míg az első kettő esetén mintegy megadást jelent, a harmadik védekezés akar lenni a vélt vagy valódi tehetetlenség ellen, de téves és igen veszedelmes védekezés, mely önmagában hordja büntetését. A hazudozás származhat félelemből, önzésből, beteges képzeletlenségből, érvényesülési vágyból. Valamennyit le kell küzdeni, bár legnagyobb részben megszűnik a hazudozás magától az értelmi fejlődéssel arányban.

Az érzelmek legnemesebbike és a nevelés terén is a leghathatósabb eszköz a szeretet. Ez természetes adottság; még a legelvetemültebb ember szívében is van egy szikra szeretet, bár igen gyakran el akarja nyomni. De a helyes és észszerű szeretetre is nevelni kell, mert van ártalmas szeretet is, amely elvakultságában a legnagyobb veszedelmeket zúdíthatja a szeretet tárgyára.

A szeretet megnyilatkozása, a gyöngédség, a női lélek legszebb ékessége. Tanítsuk meg a leánykákat arra, hogy egy kis áldozat, egy kevés lemondás árán másnak örömet szerezzenek, ők lesznek lelkiileg gazdagabbak ez által és később nem lesznek nekik nehéz nagyobb áldozatokat hozni sem.

Az érzelmekben való önfegyelmezést a testi önfegyelmezés (étvágy, alvás, kényelem) útján érjük el. Követeljünk illető növendékeinktől, és elérjük, hogy indulataikon is uralkodni fognak tudni, ez az önuralom pedig nagyobb kincs az életben minden tárgyi tudásnál.

Az érzelmi nevelésnek legfőbb célja az, hogy igyekézni kell az ifjúsággal elfogadtatni azt az elvet, hogy ösztönei, érzelmei és indulatai az értelem fényében és annak ellenőrzése alatt veszítenek fontosságukból és erejükből. — Ebben az elvben mindjárt bennegyökerezdik az erkölcsi nevelés lényege is.

III. Az erkölcsi nevelésnél is legfontosabb a tudatosítás. Ha ezt eléri a nevelés, akkor a növendék megérti nemcsak az iskola szerepét és fontosságát, hanem a törvények szükségszerűségét is. Minden iskolai botlás vagy fegyelmi ügy jó alkalom az erkölcsi törvények szükségszerűségének és természetes voltának bizonyítására.

Az erkölcsi nevelésnek is fontos tényezője az önfegyelem. A finom viselkedés, a helyes önbírálat legyőzi a vérmérséklet okozta testi és lelki zavarokat is, sőt megneemesíti az érzelmeket. Az illik—nem illik hatalmas segítőre talál a természetes hiúságban, és a kettő együtt hatásos úttörője az erkölcsi szabályoknak, amelyek később az egyén életét irányító elvekké kristályosodnak.

Sajnos, az illik — nem illik szavakat az iskolában is, otthon is rendszeresen tartalom nélküli szólamként hallja az ifjúság. Szokásos kérdésére, hogy »miért« — rendszeren nem kap feleletet, vagy legfeljebb annyit, hogy »azért, mert ez így jó — vagy — mert így szokás«. Hogy ez a »szokás« évszázadok, sőt évezredek tapasztalatain és különféle ós és újkori népek társadalmi érintkezésén csiszolódott azzá, ami ma; vagy hogy mi az értelme és indítóoka ennek vagy amannak a szokásnak, törvénynek, azt nem magyarázza meg a gyermeknek senki. Mennyivel könnyebb lenne pedig ezt, vagy azt tenni, vagy nem tenni, ha az okokat, előzményeket, esetleg a következményeket, amelyek az illik — nem illik paragrafusainak be nem tartásából származhatnak megvilágítanák előttük, azt felesleges bizonyítani.

A társadalmi érintkezésnek s az erkölcsi életnek számtalan írott és még több íratlan törvénye van, amelyeket igen igen üdvös volna megismertetni minden az életbe kikerülő ifjúval és leánnyal. Mennyivel biztosabban, öntudatosabban fogogna a világban, ha már az iskolában megismerkednék ezekkel a minden más tudománynál fontosabb szabályokkal, amelyek az életet és az érvényesülést megkönnyítik.

Igen üdvös dolog volt, hogy a középiskolákban a legfelsőbb tanügyi hatóság rendelete heti egy órát ennek a fontos »tudománynak« is juttatott. Csak az a baj, hogy ez a heti egy óra nagyon kevés, mert csak az I. osztályban lehet az illemszabályokat bizonyos mértékben ismertetni az osztályfőnöki órák keretében. Nagyon szükséges volna, hogy minden osztályban, tehát nyolc éven át, még hozzá rendszer (az egészségtanhoz hasonlóan, azaz osztályozható) tantárgyként illetően, illetve a felsőbb osztályokban erkölcsstan, etika-órák lennének. Ezek az órák sokkal többet érnének az életre való nevelés szempontjából, mint sok tantárgy. Ez nem volna túlterhelés, hanem igen üdvös előkészítés az életre, ezek ismerete legalább olyan fontos tényező az ember életében, mint a higiéné szabályainak, a helyes táplálkozás, öltözködés, stb. előírásainak ismerete és — szerintem — sokkal fontosabb az életbe kilépő ifjúság szempontjából, amelyről azt feltételezi mindenki, hogy megvan az általános műveltsége minden értelemmel, de nem tud helyesen viselkedni, ha ismeretlen helyre veti a sors, nem tud alkalomszerűen öltözködni, értelmesen felelni minden irányú kérdésre, sőt — mint nem rég magam tapasztaltam — még hivatalos helyiségben is tanácstalan és félszeg.

A vallás-erkölcsi nevelésről igen lelkiismeretesen gondoskodik az iskola, de a saját hatáskörén kívül eső kérdéseket nem is érinti, vagy csak futólag és felületesen. Pedig különösen a serdülő és a testi és szellemi érettség korába lépő ifjúságnak sok más kérdése is van s ezek mind megoldatlanok maradnak s mint nyílt kérdések soká nyugtalanítják a növendékeket. Ezekre végül vagy maga keres megoldást a tanuló, mivel máshoz, komolyabb baráthoz vagy szülőhöz, nevelőhöz fordulni restel, abban a téves hitben, hogy neki ezt már tudnia kellene, vagy — ami sokszor még az előbbi megoldásnál is rosszabb — olyantól kér és kap felvilágosítást, aki a lehető legkevésbé alkalmas erre a feladatra.

Nem hiszem, hogy ne jutott volna még eszébe valakinek az ifjúság nevelői közül, hogy mekkora szükség lenne ezekre az életre elő-

készítő tanulmányokra, csak a bevezetésük késik. Pedig minél előbb sor kerül rájuk, annál jobb. Minden iskolai év veszteséget jelent az életbe kilépő fiataloknak. A heti egy órát más, az életre való nevelés szempontjából kevésbé fontos, nagyobb óraszámú tantárgy rovására lehetne beiktatni.

Megkísértem néhány fontosabb és szerintem lényegbe vágó, az iskolai nevelés szempontjából legkönnyebben hozzáférhető területen bemutatni, mennyivel fontosabb lenne sok túlságosan elmélyedő tanulmány helyett a hétköznapi életre előkészíteni az életbe kilépni akaró ifjúságot. — Az elmélkedésre alapított cselekvés mindig kissé kívül áll a mindennapi élet adta lehetőségeken. Egy kis életrevalóság jobban segítségükre lehet az életben, s van is, mint a legalaposabb és legtöbb oldalú könyvműveltség.

A pusztán gyakorlati gondolkodás, a túlzott gyakorlatiasság megfosztja az embert az élet legnemesebb és legművészebb értékeitől, a túlzottan elvont és tudományos gondolkodás az életben többé kevésbé használhatatlan értékkel telíti az embert.

Állítom, hogy 8 esztendei kitarító, állandóan céltudatos munkával nemcsak általánosan művelt, hanem az élet minden körülményei közt megállni tudó, önérzetes lelkű, érző szívű, céltudatosan dolgozó értékes magyar nőket: egész embereket bocsáthassunk szárnyra, akik minden pályán és minden hivatásban a haza, a nemzet, a család üdvét szolgálják. Mi, nevelők ne feledjük el soha, hogy az élet követelményei a legfontosabbak.

Gauder Andorné, Ferenczy Eszter.

A tanító tudományos munkássága.

Honismereti. vázlat.

A tanító tudományos munkássága több szakkörből meritheti tárgyát, így: *neveléstan, néprajz, állattan, növénytan, földrajz, földtan, stb.* köréből.

Mint pedagógusnak, a legközelebb álló hatalmas tárgyköréből, a *neveléstan* köréből adódhatnak a legtöbb problémái. Megfigyelheti a gyermekek tanulékonyosságát, tárgyszeretetét és a környezet formáló hatását. A szülők látogatásával kapcsolatosan bőven nyílik alkalma a szociális kérdésekbe is bepillantást nyerni. Igen érdekes adatul szolgál az egyes tantárgyakon belől a gyermekek érdeklődésének és figyelmének tanulmányozása. Mely tantárgyakat és miért szeretik a gyermekek? Mindmind indító ok arra, hogy a tanító megkezdhesse szakaszerű megfigyeléseinek egész sorozatát. Párhuzamot vonhat a fiú és leánygyermekek fejlettségi fokozatai, tanulékonyága és tanulmányi eredményei között. De igen érdekes a figyelemvizsgálat is a nap különböző óráiban. Mindezek feldolgozásával és az eredmények közkinccsé tételével már tudományos munkát végeztünk.

A *néprajz* (etnográfia) terén is igen sok és becses alkalom nyílik tudományos munkára. Megfigyeléseinket már az iskolában elkezdhet-